

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

شماره ۲ | بهمن ۹۸

گزارش راهبردی

تجارت اویویئیدها از دروازه های مسیر بالکان

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

تجارت اوپیوئیدها از دروازه‌های مسیر بالکان

گزارش راهبردی شماره ۲

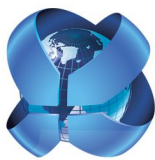

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

هماندیشی جهانی راه برتر (کادراس)

فرزانه سهرابی
۲۵ بهمن ۱۳۹۸

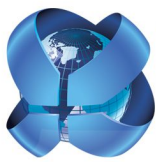

مقدمه

موسسه پژوهشی کادراس در راستای دست یابی به اهداف علمی خود با تعریف یک مدخل جدید درصدد است مجموعه ای از موضوعات راهبردی و مهم را برای مبارزه با مواد مخدر / محرک و روانگردان در ایران، منطقه جنوب غربی آسیا و نیز جهان تدوین کند. با توجه به اهمیت وافر برخی از موضوعات در دانش اعتیاد و مبارزه با آن، مجموعه پیش رو با عنوان «گزارش راهبردی» به انتشار خواهد رسید و در آن به موضوعاتی همچون «نارکوتروریسم»، «روندهای کشت و تولید و فروش مواد در جهان»، «تحولات بازارهای مصرف»، «وضعیت دولت های شکننده در مبارزه با مواد»، «جنگ با مواد و مقابله با عرضه»، «ظرفیت های ادیان در پیشگیری از اعتیاد و مقابله با آن»، «بررسی انتقادی تجربیات کشورهای پیشرو»، «ظرفیت سازمان های مردم نهاد در مبارزه با گسترش شیوع مصرف مواد»، «تجربیات موفق سازمان های بین المللی در مقابله با مواد»، «ظرفیت های سیاست جنایی مشارکتی برای پیشگیری از اعتیاد»، «سیاست مخدري جمهوری اسلامی ایران» خواهد پرداخت. دومین شماره گزارش راهبردی موسسه کادراس به «وضعیت تجارت اوپیوئیدها در دروازه های اولیه مسیر بالکان» می پردازد.

علت قرار گرفتن این موضوع در قالب گزارش های راهبردی آن است که در گزارش های راهبردی بدون درگیر شدن در مباحث تئوریک و نظری انتزاعی و دشوار، موضوعات مهم و دارای اولویت راهبردی در حجمی کوتاه به بحث گذاشته می شوند با بررسی «وضع موجود» و کاستی های آن به ترسیم افق های «وضع مطلوب» خواهیم پرداخت و نهایتاً توصیه هایی برای حرکت به سوی این وضع در هر گزارش ارائه خواهیم کرد.

از این رو از همه پژوهشگران، استادان، علاقه مندان و در این زمینه ها می خواهیم گزارش های یاد شده را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و نظرات، پیشنهادهای و انتقادات خود را نیز به آدرس ایمیل info@cudras.ir ارسال نمایند.

بیان رخداد

شاید اصلی ترین سوال برای مخاطبان پس از مطالعه عنوان این گزارش این باشد که اصولاً اپیوئید چیست؟ یا اهمیت دانستن درباره آن چقدر است؟ به طور کلی در تولید مواد مخدر/ محرک (به ویژه محصولات تولید شده در اطراف مرزهای کشور) با سه مفهوم عمده تریاک، اوپیت و اپیوئید روبه رو هستیم. تریاک عصاره گل خشخاش است که در نتیجه تیغ کشیدن به دور کاسبرگ خشخاش به دست می آید. خاصیت اصلی تریاک آرامبخش و تخدیر است که باعث از بین رفتن دردهای جسمانی می شود، از این روست که یکی از سه شاخه بزرگ مواد غیرقانونی را مخدرها تشکیل می دهد. تریاک اصلی ترین و اولین مخدر شناخته شده توسط بشر است که حتی مصرف آن به پیش از میلاد مسیح در شرق آسیا و چین باستان برمی گردد. اما در یکصد سال گذشته به دلیل بروز محدودیت های اقلیمی در جهان تولید تریاک که نیازمند منابع آب و سرمای هواست، تولید این محصول به منطقه هلال طلایی، واقع در مرزهای شرقی ایران و مثلث طلایی (تایلند، برمه، لائوس و ویتنام) محدود شده است. از سوی دیگر به دلیل ذائقه و فرهنگ متفاوت در بسیاری از مناطق جهان مصرف تریاک به صورت خالص رواج چندانی ندارد و از مواد تشکیل دهنده آن به طور مجزا برای تولید محصولاتی جدید استفاده می شود که مثلاً با فرهنگ اروپا و غرب همخوانی بیشتری دارد. این وضعیت باعث شکل گیری دو مفهوم اوپیت و اپیوئید شده است

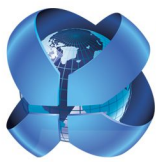
منظور از اوپیت موادی است که درون تریاک موجود است و در اصل خاصیت دارویی دارد. به طور کلی بیش از ۲۰ اوپیت در گیاه تریاک وجود دارد که از آنها به «آلکالوئیدهای تریاک» نیز یاد می شود. البته ۶ مورد از اوپیت های مذکور به مقدار بیشتری در تریاک وجود دارند و از این ۶ مورد نیز تنها ۴ اوپیت در صنعت پزشکی به کار گرفته می شوند: مورفین، کدئین، تبائین و پاپاورین مشهورترین اوپیت ها عبارت از مورفین و کدئین هستند. این دو ماده از قدیم برای درمان دردها توسط پزشکان تجویز می کردند و هنوز هم تجویز می شوند. تبائین به دلیل حالت طبیعی اش قابل تجویز برای تسکین درد نیست بلکه تبدیل به سایر مواد شیمیایی همچون اکسی کدون یا هیدروکدون می شود (که این دو ماده در پزشکی کاربرد دارد).

وقتی به ساختار شیمیایی اوپیت ها مواد مصنوعی نیز اضافه شود، حاصل عبارت از اپیوئید خواهد بود. بسته به میزان وجود مواد مصنوعی در ساختار شیمیایی، اپیوئیدها به دو دسته نیمه مصنوعی و مصنوعی تقسیم می شود. دیاکتل مورفین یا «هروئین» یکی از مشهورترین اپیوئیدهای نیمه مصنوعی است. هروئین از طریق جوشاندن محلول مورفین و استیک انیدرید به دست می آید. دسته دوم هم که اپیوئیدهای مصنوعی نامیده می شود، عبارت از موادی است که درون آزمایشگاه ها از طریق تغییر در ساختار اوپیت هایی به دست می آید که مستقیماً از خشخاش گرفته نشده اند. متادون، فنتانیل و مپردرین از جمله این دست از اپیوئیدهای مصنوعی به شمار می آیند.

از سوی دیگر گفتنی است که در حال حاضر بسیاری از اپیوئیدهای مصنوعی و نیمه مصنوعی مورد سوء مصرف قرار می گیرد و به بازار مصرف کشورهای مختلف ترانزیت می شود. از این رو قاچاق اپیوئیدها که به ویژه در اروپا مصرف بالایی دارد موضوعی مهم و تعیین کننده است.

اپیوئیدهای تولید شده در افغانستان همچنان به عنوان تهدیدی علیه سلامت عمومی، حاکمیت و امنیت در منطقه و فراتر از آن در سطح جهان شناخته می شود.

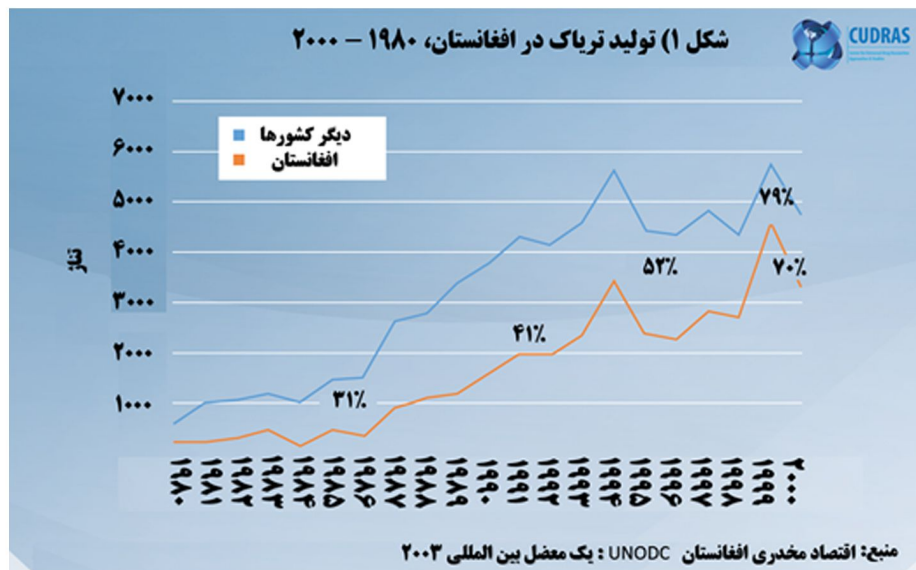
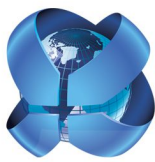
اوپیوئیدهای تولیدی افغانستان تقریباً به همه قاره های جهان قاچاق می شود، در سال ۲۰۱۸ اقتصاد مخدری در افغانستان ارزشی بین ۱.۲ تا ۲.۲ میلیارد دلار داشته و ارزش آن در تولید ناخالص داخلی بین ۶ تا ۱۱ درصد تخمین زده می شود، به گونه ای که سودآوری تجارت اوپیوئیدها در افغانستان بیش از ارزش کالاها و خدماتی است که به صورت قانونی و ثبت شده، صادر می شود. پروژه تجارت اوپیوئید افغانستان در سال ۲۰۰۸ توسط دفتر مقابله با جرم و مواد سازمان ملل متحد (UNODC)، به منظور نیاز به نظارت منظم و تحلیل جامع و دقیق اطلاعات در مورد تهدید چند جانبه تجارت غیرقانونی جهانی اوپیوئید در دستور کار قرار گرفت. این پروژه گزارش هایی با هدف ارزیابی تهدیدات منطقه ای و جهانی اوپیوئید افغانستان تولید و با همکاری وسیع بسیاری از ساختارهای سیاست گذار ملی و منطقه ای و دفاتر نمایندگی های اجرای قانون شرایطی برای جامعه بین المللی در جهت درک بهتر تهدید ناشی از پیامدهای اوپیوئید تولیدی افغانستان فراهم کرده است.

مجموعه به روز رسانی پروژه تجارت اوپیوئید افغانستان، به شکل ارائه ی گزارش هایی مختصر و منظم از الگوها و روندهای در حال ظهور وضعیت جهانی مربوط به تولید اوپیوئید افغانستان طراحی شده است. با توجه به سرعت بالای ظهور بازارهای غیرقانونی تجارت مواد مخدر، داشتن مکانیسمی پایدار اما در عین حال ساده جهت اشتراک گذاری منظم اطلاعات امری مهم تلقی می شود.

افغانستان همچنان منبع اصلی تولید اوپیوئید در جهان است. در حالی که هروئین عمدتاً در این کشور تولید می شود، ممکن است تولید هروئین در مناطقی خارج از افغانستان نیز انجام شود. اوپیوئیدهای تولید شده افغانستان به هر نقطه ای از جهان به غیر از آمریکای لاتین قاچاق می شود. مسیر بالکان همچنان به ایفای نقشی برجسته در عرضه اوپیوئیدها در بازارهای جمهوری اسلامی ایران، ترکیه، منطقه قفقاز و بخش هایی از خاورمیانه و اروپا ادامه می دهد. این گزارش به روز رسانی کوتاهی از آخرین تحولات از ایستگاه اول مسیر بالکان یعنی افغانستان به ترکیه است، همچنین شامل آخرین تحولات در عراق، سوریه و کشورهای منتخب اروپایی مرتبط با تجارت اوپیوئید افغانستان نیز می شود. داده ها و اطلاعات مورد استفاده در این گزارش از منابع اصلی و فرعی تهیه شده است. از منابع اصلی می توان به برگزاری جلسات با مقامات مربوطه اجرای قانون در این حوزه اشاره کرد. در ادامه اطلاعات منابع اصلی با استفاده از منابع فرعی مانند پرسش نامه های گزارش سالانه، کشفیات فردی مواد، برنامه نظارتی بر مواد دفتر مقابله با جرم و مواد سازمان ملل متحد، گزارش های منتشر شده توسط سازمان های ملی و بین المللی و گزارش جهانی مرتبط با مواد دفتر مقابله با جرم و مواد سازمان ملل متحد و سایر گزارش های مرتبط تکمیل شده است.

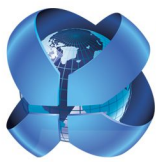
تحلیل رخداد

هر چند، ایستگاه های قاچاق هروئین از طریق بالکان در طول چهل سال گذشته تغییر کرده اما مسیر قاچاق مواد از طریق ترکیه و ایران، مسیر برجسته و غالب قاچاق هروئین به اروپا، دهه هاست که مورد استفاده قرار گرفته است. در طول دهه ۱۹۸۰، بیشتر هروئین مصرفی در اروپا از جنوب شرقی آسیا (عمدتاً میانمار و لائوس) قاچاق شده است، چرا که سهم افغانستان در تولید جهانی اوپیوئید در اواسط دهه ۱۹۸۰ حدود ۳۰ درصد بود. از اوایل دهه ۱۹۹۰ با افزایش میزان تولید اوپیوئید در افغانستان، این کشور به عنوان منبع اصلی تولید تریاک و هروئین در جهان معرفی شد. بر اساس گزارش بسیاری از کشورهای اروپایی در سال ۲۰۰۳، می توان رد پای بین ۸۰ تا ۹۰ درصد اوپیوئیدی که وارد کشورهای اروپایی می شود را در افغانستان دید. افزایش تولید تریاک افغانستان هم زمان با نا آرامی ها و جنگ داخلی بوده و تحقیقات نشان می دهد که چندین گروه درگیر در جنگ داخلی و شورش از قاچاق تریاک به عنوان منبع تأمین مالی خود استفاده کرده اند. در سال ۲۰۰۱، امارت اسلامی طالبان کشت تریاک را ممنوع کرد، اما متعاقباً تولید تریاک در افغانستان به تدریج افزایش یافت، تاجایی که در سال ۲۰۱۸، ۸۲ درصد تریاک دنیا توسط این کشور تأمین شده است.

از دهه ۱۹۹۰، به موازات جنگ داخلی در افغانستان، جنگ های یوگسلاوی نیز در جنوب شرق اروپا آغاز شد و حدود یک دهه ادامه یافت. شرایط بی ثبات سیاسی، بی نظمی اجتماعی و آشفتگی اقتصادی محیط مناسبی برای گسترش و توسعه فساد، عملیات های جنایتکارانه و ظهور گروه های جنایتکار درگیر در طیف وسیعی از تجارت غیرقانونی از جمله ترانزیت مواد مخدر را فراهم کرد. در اواخر سال ۲۰۰۱، جنگ های منطقه بالکان پایان یافت اما جرایم سازمان یافته همچون قاچاق مواد برای گروه های سازمان یافته تبهکارانه حوزه بالکان که بخشی از آن دارای پراکندگی در دیگر قسمت های اروپا بودند، همچنان یک تجارت سودآور به حساب می آمد. همراه با جنگ های داخلی و بی ثباتی هم در اروپای جنوب شرقی و هم افغانستان، اهمیت مسیر بالکان در قاچاق مواد افزایش یافت. مقصد نهایی اکثر هروئینی که از طریق بالکان قاچاق می شود اروپا (به استثنای روسیه) است. در آخرین ارزیابی دفتر مقابله با جرم و مواد سازمان ملل متحد بین سال های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۲ از میزان هروئین قاچاق شده در مسیر بالکان از رویکرد مبتنی بر تقاضا استفاده شده است، این ارزیابی بر مبنای میزان هروئین استفاده شده در غرب و مرکز اروپا حاصل شده است. در حالی که نتایج این ارزیابی ها در گزارش جدید افزایش تولید در افغانستان به کار گرفته نشده، اما می توان میزان مقادیر سفارشی هروئینی که از طریق بالکان قاچاق می شود را تخمین زد. در آخرین بررسی تحولات و روندهای مواد UNODC بین سال های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۲ نشان می دهد، سالانه به طور میانگین ۱۵۵ تن اوپیوئیدهای قاچاق به شکل هروئین خالص به جمهوری اسلامی قاچاق و بین ۴۲.۳ تا ۵۹.۱ تن از این اوپیوئیدهای قاچاق از جمهوری اسلامی ایران به ترکیه ترانزیت شده است. برآوردهای دفتر مقابله با جرم و مواد سازمان ملل متحد نشان می دهد، سالانه ۱۷۰ تن از هروئین خالص چه آن میزان که مصرف یا کشف می شود از افغانستان به واسطه مسیر بالکان ترانزیت می شود. در همین مدت تخمین زده شده، سالانه ۱۱۱ تن از اوپیوئیدهای افغانستان (به صورت هروئین خالص) در ایران، ترکیه، کشورهای واقع در مسیر بالکان و اروپای مرکزی و غربی مصرف شده است، از این میزان سالیانه ۵۲ تن آن در ایران، ۷ تن در ترکیه، ۴ تن در اروپای جنوب شرقی و ۵۵ تن در اروپای غربی و مرکزی مصرف شده است. بر اساس برآوردهای فعلی به نظر می رسد، در سال ۲۰۱۷ حدود ۱.۷ میلیون مصرف کننده اوپیوئید در غرب و مرکز اروپا وجود داشته باشد. شاخص های موجود نشان می دهد، میزان مصرف و شیوع هروئین در بازارهای اصلی اروپا بین سال های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۵ در مقایسه با ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۸ و ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷ که میزان شیوع بالاتری داشته، نسبتاً در سطح پایینی ثابت بوده است.

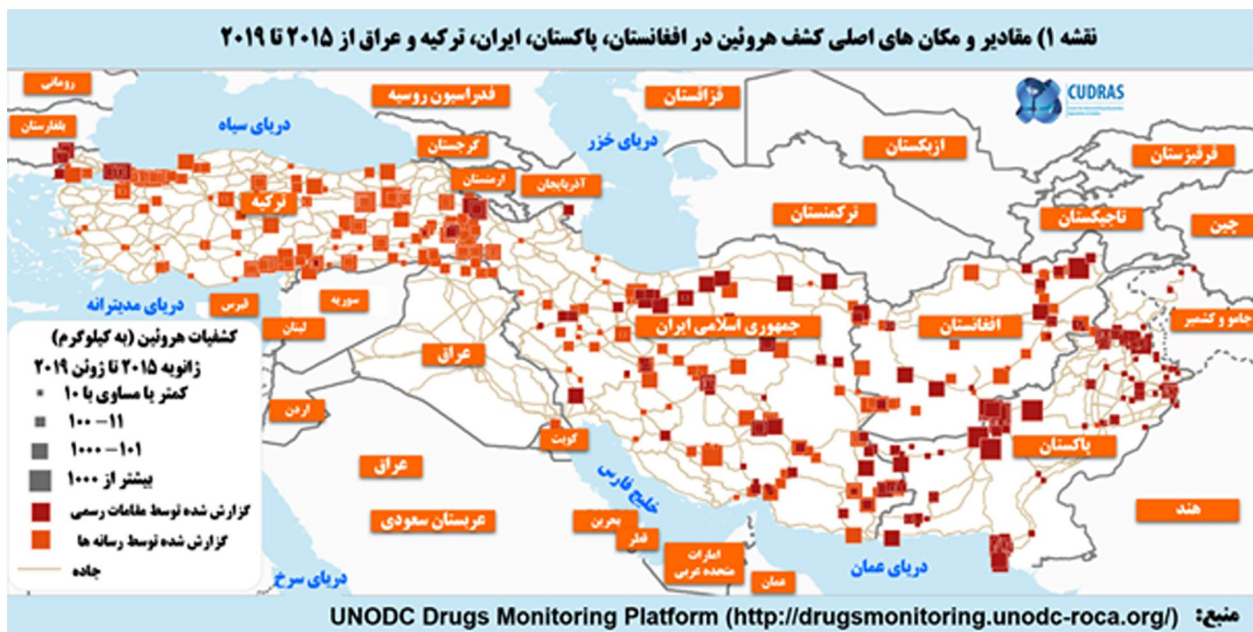

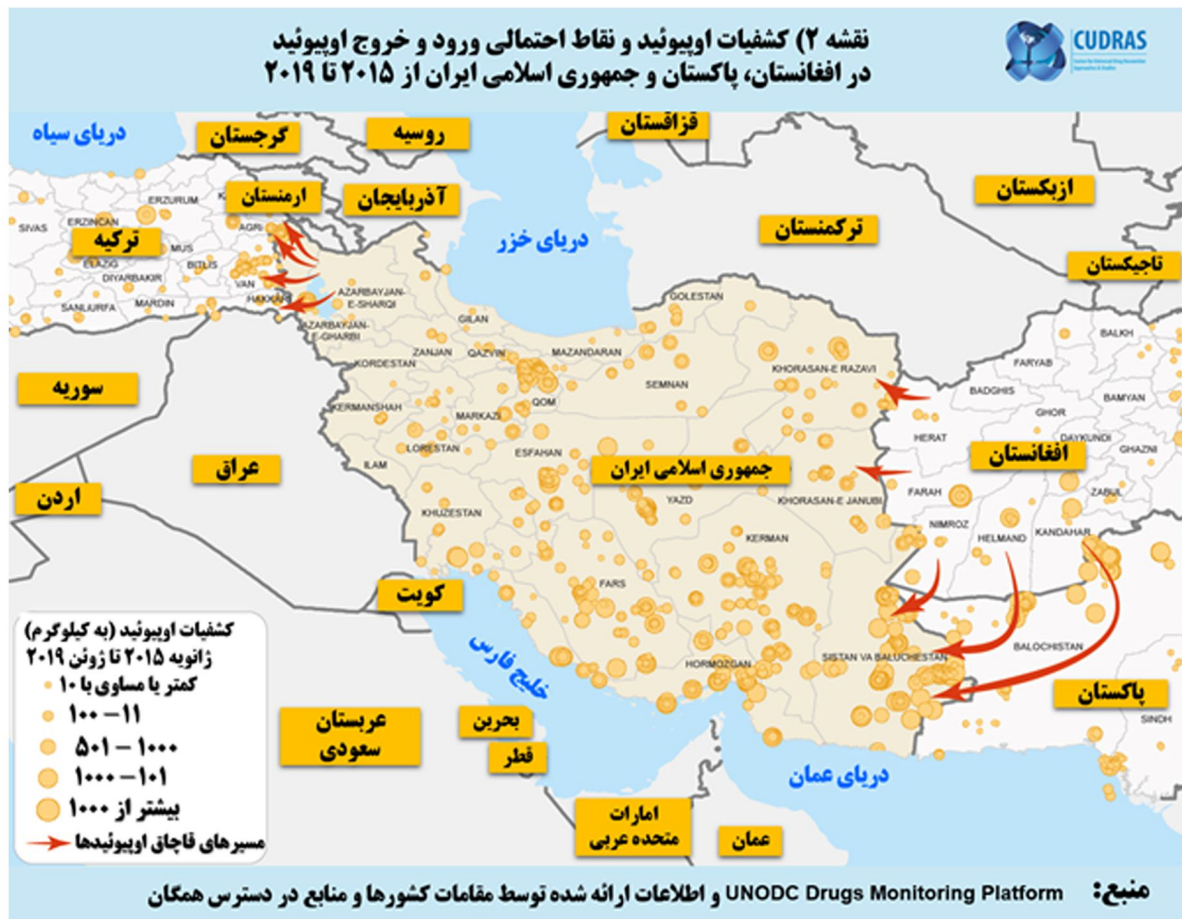
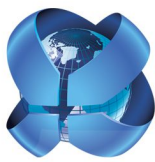
هروئین مستقیماً از افغانستان و یا پاکستان وارد جمهوری اسلامی ایران می شود. بر اساس گزارش ها در سال ۲۰۱۰، حدود ۶۵ درصد از هروئین ورودی به ایران، از طریق مسیر افغانستان- پاکستان و مابقی یعنی ۳۵ درصد آن مستقیماً از افغانستان به ایران قاچاق شده است. بین سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷، بر اساس گزارش های موجود در ایران، به طور متوسط سالانه ۷۳ درصد هروئین از طریق پاکستان (یعنی مسیر افغانستان- پاکستان- ایران) و ۲۷ درصد آن به طور مستقیم از افغانستان وارد ایران می شود.

در ایران کشفیات استانی مواد در سال ۲۰۱۷ نشان می دهد که بیشترین میزان اویپوئید کشف شده در استان سیستان و بلوچستان است که دارای مرز مشترک با سیستان و بلوچستان پاکستان و ولایت نیمروز (ولایتی که جمعیت بلوچ زیادی دارد) افغانستان است. در سال ۲۰۱۷، دومین استانی که پس از سیستان و بلوچستان بیشترین کشفیات اویپوئید را داشته کرمان بوده است.

نقشه شماره ۱ موقعیت جغرافیایی کشفیات هروئین در افغانستان، ایران، پاکستان، ترکیه و عراق بین سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ را نشان می دهد که بر اساس برنامه نظارت بر مواد دفترا مقابل با جرم و مواد سازمان ملل متحد تهیه شده است.

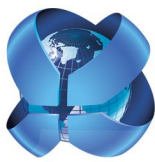
داده های به دست آمده از میزان کشفیات حاکی از آن است که هروئین بیشتر از طریق زمینی و به طور عمده از جنوب شرق افغانستان (ولایت های هلمند، نیمروز و قندهار) و این مسیرها قاچاق می شود: از استان بلوچستان پاکستان به سیستان و بلوچستان ایران؛ مستقیماً از ولایت نیمروز افغانستان به استان سیستان و بلوچستان ایران؛ مستقیماً از ولایت هرات افغانستان به خراسان رضوی ایران، به میزان کمتر و تا حدودی از ولایت فراه افغانستان به استان خراسان جنوبی ایران. به دنبال قاچاق هروئین در سراسر خاک جمهوری اسلامی ایران، بیشتر هروئین قاچاق شده به ترکیه از طریق استان های حکاری، وان، آگری و ایگدیر که مرز مشترک با ایران دارند، منتقل می شود.

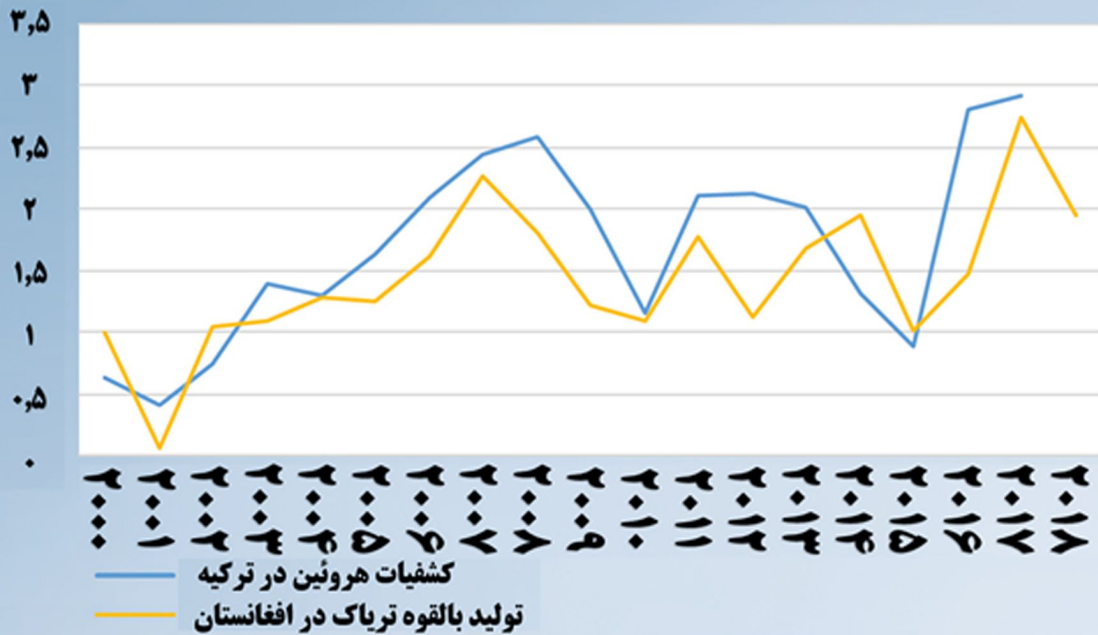
بر اساس گزارش ها در سال ۲۰۱۸، ترکیه رکورد کشفیات هروئین به میزان ۱۸.۵ تن را به دست آورد، در حالی که این امر همزمان با افزایش میزان سطح زیر کشت در افغانستان است. رابطه بین روند تولید تریاک در افغانستان و کشفیات مواد در ترکیه همیشه در یک خط نبوده است. تغییرات در میزان کشفیات می تواند شماری از تحولات مختلف، مانند تغییرات در اولویت های اجرای قانون و یا تغییرات شیوه ها و مسیرهای قاچاق مواد را منعکس کند. با این حال، در مورد ترکیه رابطه بین افزایش تولید در افغانستان و افزایش کشفیات اویونیدها را باید در سال آینده آن مورد بررسی قرار داد.

همانطور که در شکل شماره ۲ نشان داده شده، افزایش کشفیات هروئین در ترکیه یک سال پس از افزایش تولید اویونید در افغانستان پدیدار می شود، در حالی که درست برعکس در صورت کاهش این رابطه صادق است. با این حال مواردی وجود داشته که تغییرات سطح کشفیات را بیش از یک سال به تاخیر انداخته است و میزان کشفیات ممکن است یک سال بعد از افزایش تولید در افغانستان مشخص شود: به عنوان مثال، با کاهش تولید تریاک در افغانستان بعد از سال ۲۰۰۷، که در آن زمان رکورد تولید بود، در ترکیه تا سال ۲۰۰۹ کاهش تریاک در افغانستان گزارش نشده است؛ چرا که هروئین عمدتاً از طریق زمینی از ایران به ترکیه قاچاق می شود. برخی از سازمان های مرتبط با قاچاق مواد از روش های مختلف مخفی کردن مواد به صورت خلاقانه و پیچیده برای انتقال هروئین به ترکیه و از ترکیه به اروپا استفاده می کنند. به عنوان مثال در ۲۳ ژانویه ۲۰۱۹، ۱.۵ تن هروئین (که یک رکورد تاریخی کشفیات هروئین در ترکیه است) در یک کامیون از ایران که مواد را در داخل بلوک های مرمر مخفی کرده بودند، کشف شد. در ۳ دسامبر ۲۰۱۸، محموله بزرگ دیگر هروئین که در گوشت و سایر اعضای بدن حیوانات جاسازی شده بود به مقدار ۱.۲ تن که از ایران به شرق ترکیه در حرکت بود، کشف شد.

شکل ۲) مقایسه تغییرات در کشفیات هروئین در ترکیه و تولید تریاک در افغانستان با یک سال تأخیر براساس اطلاعات گزارش شده توسط ترکیه

منبع: پیمایش ملی سالانه ترکیه ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷، پلیس ملی ترکیه و پیمایش های تریاک افغانستان ۲۰۰۰ - ۲۰۱۸ UNODC

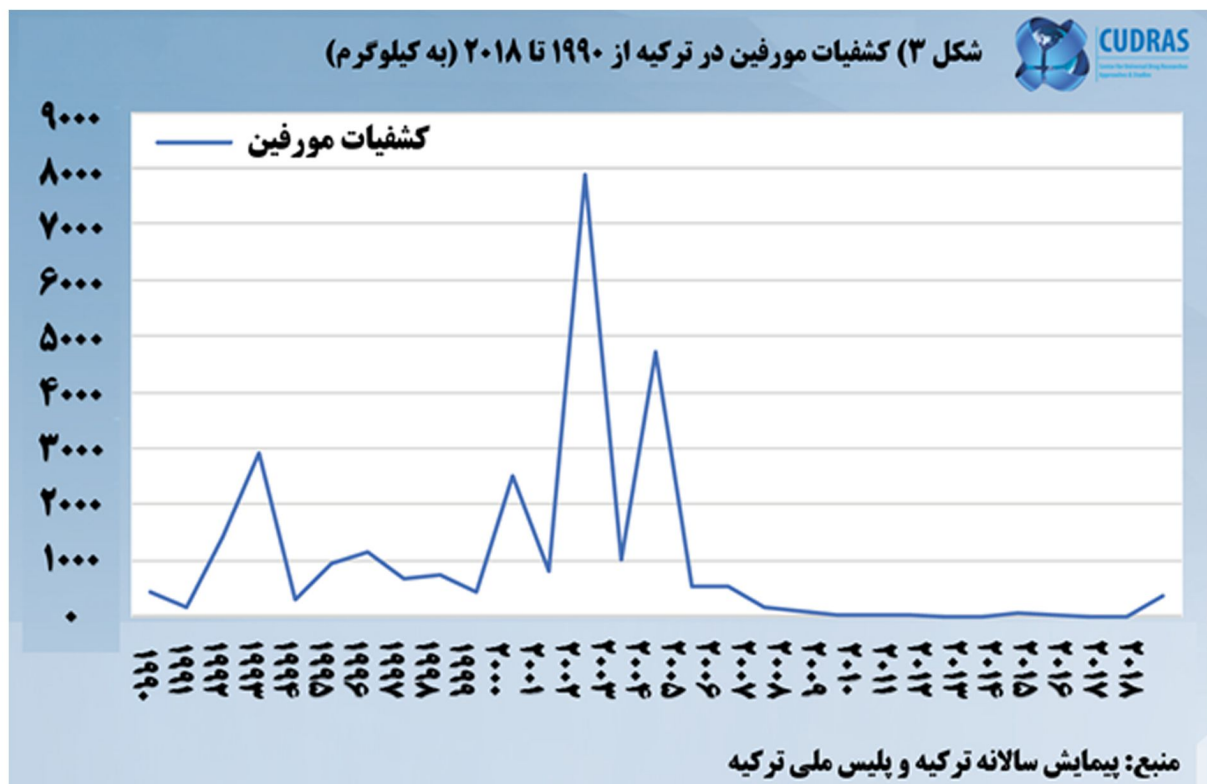
پلیس ملی ترکیه از روش های مختلفی برای تشخیص مشخصات خودروهای عبوری از مرز خود با جمهوری اسلامی استفاده می کند. علاوه بر ایجاد حفاظ ها و موانع فیزیکی و شبکه بزرگ اجرای قانون، سایر اقدامات امنیتی به کار گرفته شده است. برای مثال، ژاندارمری جمهوری ترکیه یک سیستم تشخیص خودکار شماره پلاک را که به بانک اطلاعاتی ژاندارمری مرکزی متصل است را در سراسر مرزهای خود گسترش داده است. در سال ۲۰۱۸، از کل هروئین کشف شده در ترکیه، ۵۳۷ کیلوگرم آن (یعنی ۳ درصد هروئین کشف شده) توسط گمرک این کشور کشف شده است. اگرچه ممکن است این رقم کشفیات توسط گمرک کم به نظر آید اما عموماً با الگوهای جهانی مطابقت دارد. به عنوان مثال، در سال ۲۰۱۵ تنها ۷ درصد کل کشفیات هروئین در سراسر جهان توسط سازمان های گمرکی بوده است.

در سال ۲۰۱۶ بر اساس گزارش کشور ترکیه احتمال اینکه مقداری هروئین به ترکیه از طریق سواحل مکران، دریای سرخ و مدیترانه یعنی مسیر جنوبی قاجاق شود وجود دارد. قاجاقچیان هروئین را با استفاده از قایق های کوچک در خشکی به کشتی های بزرگی در دریا که مقصدشان ترکیه است منتقل و از آنجا از طریق زمینی به اروپا قاجاق می شود. بخشی از این امر ممکن است به دلیل افزایش امنیت و اختلال در مسیر سنتی قاجاق زمینی مواد از طریق ترکیه و در طول مسیر بالکان باشد؛ همچنین، افزایش استفاده از مسیرهای قاجاق دریایی می تواند ناشی از افزایش تدابیر قانونی و موانع محدود کننده در مسیرهای زمینی در مقایسه با مسیرهای دریایی به دنبال افزایش کنترل بر مرزها در طول مسیر بالکان به ویژه در مسیر مرزهای ایران و ترکیه باشد.

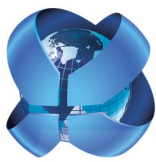

دورنمای رخداد

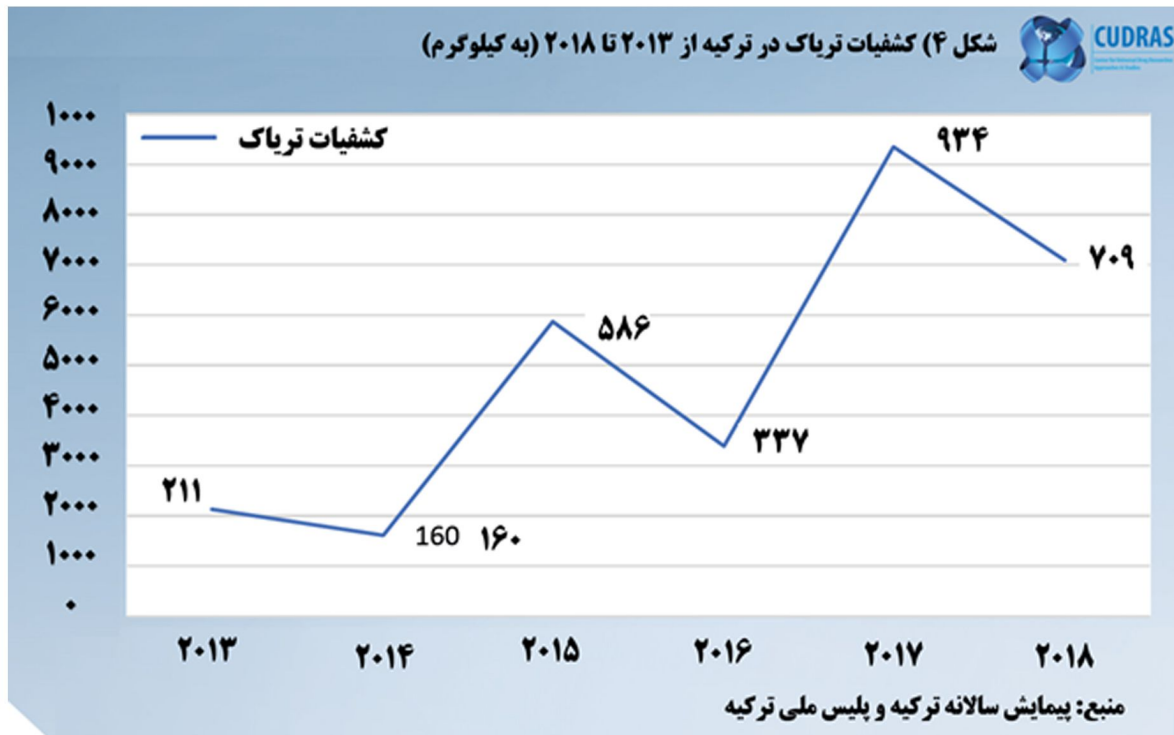
در سال ۲۰۱۸، بر اساس گزارش‌ها کل کشفیات مورفین ترکیه ۳۴۵ کیلوگرم بوده است که بالاترین میزان کشفیات از سال ۲۰۰۷ است (بالاترین میزان کشفیات مورفین در ترکیه باز می‌گردد به سال ۲۰۰۲ به مقدار ۷۸۸۹ کیلوگرم). از اواخر دهه ۱۹۹۰ و اوایل ۲۰۰۰، مقادیر بالایی مورفین در ترکیه کشف و ضبط شد؛ این میزان از کشفیات در این سال‌ها می‌تواند ناشی از وجود لابراتوارهای تولید هروئین در ترکیه و کشف آنها باشد. همچنین می‌تواند ناشی از بهبود عملکرد اجرای قانون در دهه ۲۰۰۰ باشد که بر اساس اظهارات پلیس ترکیه در کاهش تعداد آزمایشگاه‌ها و متعاقباً میزان مورفین قاچاق شده نقش مهمی داشته است. در حال حاضر در منطقه مرزی ایران، عراق و ترکیه برخی لابراتوارهای فعال تولید هروئین وجود دارد اما به نظر می‌رسد ظرفیت تولید این لابراتوارها محدود است. با این همه، وجود احتمالی لابراتوارها در این منطقه ممکن است باعث ادامه قاچاق مورفین در مقیاس کم شود.

ترکیه به عنوان یک کشور مهم در ترانزیت تریاک بر اساس میزان کشفیات در نظر گرفته نمی‌شود. اگرچه در سال‌های اخیر به نظر می‌رسد میزان کشفیات تریاک این کشور افزایش داشته اما این میزان بسیار اندک است و سالیانه کمتر از یک تن کشفیات ترکیه مربوط به تریاک می‌شود. بر اساس گزارش نهادهای اجرای قانون مقابله با مواد ترکیه در سال ۲۰۱۸، کل کشفیات تریاک ۷۰۹ کیلوگرم بود که در مقایسه با ۹۳۴ کیلوگرم کشفیات در سال ۲۰۱۷، ۲۵ درصد کاهش داشته است. تریاک می‌تواند از ایران یا از طریق مصرف‌کنندگانی که آن را مصرف می‌کنند به ترکیه وارد شود و یا به میزان کمتری از طریق مسیر زمینی به اروپا فرستاده می‌شود.

کشفیات تریاک می تواند نشانه ای از وجود کارخانه های تولید هروئین نیز باشد؛ هر چند، به نظر می رسد از سال ۲۰۱۵ با ورود پناهندگان به ترکیه و بعد از آن اروپا این امر می تواند ناشی از مصرف تریاک توسط افرادی باشد که در نتیجه مهاجرت وارد ترکیه و اروپا شده اند. در حالی که مطالعات در این مورد تصویری آشفته و چند بعدی دارند، برخی از تحقیقات نشان می دهند، مهاجران ممکن است الگوهای مصرف مواد را که از کشورهای خود به همراه دارند، ادامه داده و گاهی حتی الگوی مصرف آنها نیز تشدید شود.

بر اساس گزارش پلیس مواد مخدر ترکیه، طی سال های اخیر چندین محموله کشفیات استیک انیدرید صورت گرفته که از طریق ترکیه به عراق و ایران منتقل شده و مقصد نهایی آنها افغانستان بوده است، این امر حاکی از جریان قاچاق معکوس پیش سازهای تولید هروئین در داخل ترکیه و مناطق دیگر است. در ماه می سال ۲۰۱۷، رسانه ها از کشف ۲۱۰ کیلوگرم استیک انیدرید در شهر باسکالا در استان وان ترکیه که در نزدیکی مرز مشترک با ایران قرار دارد، خبر دادند. همچنین در می ۲۰۱۹، رسانه ها از کشف ۶۵ کیلو استیک انیدرید در شهر یوکسکوا در استان هکاری، که در مرز ایران و عراق واقع شده، خبر دادند؛ مبدأ و مقصد هر دو کشفیات گزارش نشده است. بر اساس گزارش کشور ترکیه در سال ۲۰۱۸، کل کشفیات استیک انیدرید بیش از ۳۸۰۰۰ کیلوگرم است که نشان از افزایش ۶۰ درصدی در مقایسه با سال ۲۰۱۷ به میزان ۲۳۰۰۰ کیلوگرم دارد. این امر نشان می دهد ترکیه به عنوان کشور مهم در ترانزیت پیش سازها است و بعید است جذابیت آن برای قاچاقچیان کم شود.

سال	محل ضبط	مقدار (به کیلوگرم)	نقطه عزیمت	مقصد	ملیت افراد دستگیر شده همراه محموله
۲۰۱۳	گرجستان	۱۱۶	ارمنستان	اروپا	-
۲۰۱۴	ارمنستان	۸۵۰	ایران	گرجستان-اروپا	ترکیه ای و گرجستانی
۲۰۱۴	گرجستان	۲۵۲۰	ج.آذربایجان	ترکیه	گرجستانی
۲۰۱۵	بلغارستان	۴۲	گرجستان	اروپا	ترکیه ای
۲۰۱۵	رومانی	۲۳۲	ج.آذربایجان، ترکیه، اوکراین	اروپا	-
۲۰۱۶	ج.آذربایجان	۵۰۰	ایران	بلژیک	بلاروسی
۲۰۱۷	ارمنستان	۱۰۵	ایران	گرجستان-اروپا	ترکیه ای
۲۰۱۸	ج.آذربایجان	۵۰۵	خاورمیانه	اروپا	-
۲۰۱۸	ج.آذربایجان	۱۰۵	ج نخجوان	ترکیه	-
۲۰۱۸	ج.آذربایجان	۲۶۰	ایران	-	ج.آذربایجان
۲۰۱۸	ج.آذربایجان	۱۰۸	ایران	ترکیه	-
۲۰۱۹	ج.آذربایجان	۹۳۳	ایران	اوکراین	آذربایجانی
۲۰۱۹	ج.آذربایجان	۳۰۴	ایران	اوکراین	اوکراینی

جدول (۱) کشفیات عمده هروئین در منطقه قفقاز و اروپای شرقی از ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹

به طور کلی مسیر بالکان به سه مسیر فرعی تقسیم می شود که عبارتند از: مسیر جنوبی از طریق ترکیه، یونان، آلبانی و ایتالیا مشخص شده و علاوه بر این، یک مسیر مرکزی نیز از طریق ترکیه، بلغارستان، مقدونیه، صربستان، مونته نگرو، بوسنی و هرزگوین، کرواسی، اسلوانی و منتهی به ایتالیا و اتریش وجود دارد. در آخر اینکه، مسیر شمالی از طریق ترکیه، بلغارستان و رومانی به سمت اتریش، مجارستان، جمهوری چک، لهستان یا آلمان ترسیم گردیده است. مقادیر بزرگی از هروئین به هلند یا انگلستان قاچاق شده و از طریق این کشورها در کشورهای همجوار با آنها توزیع می شود. از جمله این کشورها می توان به ایرلند و یا کشورهای حوزه اسکاندیناوی اشاره کرد. نقطه کلیدی در تمامی این مسیرها، ترکیه است که همچنان یک منطقه مهم در مسیرهای انتقالی و حمل و نقل بین المللی مطرح بوده و هروئین قاچاق به مقصد بازارهای اروپایی به طور عمده و به دلایل جغرافیایی از این مسیر و از این کشور عبور می نمایند. همانگونه که ملاحظه می شود، با توجه به مسیرهای گفته شده، وزن راهبردی ترکیه در سیاست ها و اقدامات اتحادیه اروپایی برای تاثیرگذاری بر مسیر بالکان بیش از پیش نمایان می گردد. این وزن به همراه برنامه های اتحادیه اروپایی، مسیر بالکان از مبداء افغانستان و در ادامه راه ترانزیتی از مسیر ایران را مورد توجه قرار می دهد و لذا سد بندی فیزیکی و اطلاعاتی مشترک ترکیه و اتحادیه اروپایی اهمیت زیادی پیدا می نماید. کارشناسان و صاحب نظران مدعی هستند که از پدیده حضور آمریکائی ها در افغانستان تولید هروئین و گسترده ترین صنعت گردیده است.

شاید مضحک باشد اگر بگوییم برای افزایش تولید مواد مخدر در افغانستان در کاخ سفید جلسه تشکیل شده است ولیکن حقیقت و از باب مسخره نیست اگر بگوییم که آمریکایی ها تقریباً هیچ برنامه و راهکاری برای جلوگیری از معضل مواد مخدر افغانستان ارائه نکرده و نگرفته اند و در استراتژی جدید آمریکا درباره افغانستان مسأله مواد مخدر این کشور اولویتی ندارد. و به نظر می رسد با وجود اتخاذ رویکردهایی از سوی جامعه بین المللی در خصوص کنترل کشت و ترانزیت مواد از افغانستان، نه تنها شاهد کاهش میزان کشت و ترانزیت مواد نبوده ایم، بلکه در سال های اخیر حتی قاچاق شیشه از افغانستان به کشورهای همسایه مانند ایران نیز گسترش یافته و این می تواند نشان از اضافه شدن شیشه به روند قاچاق مواد و تنوع مواد ترانزیتی از مبدأ افغانستان باشد؛ موضوعی که زنگ خطر جدی برای جامعه جهانی به حساب می آید.

در واقع به نظر می رسد حضور آمریکا در افغانستان نه تنها کمکی به بهبود وضعیت کشت و تغییر استراتژی های مبارزه با کشت و گسترش کشت جایگزین نداشته، بلکه هر سال برای کشاورزان افغانستان کشت خشخاش نیز به دلیل سود بیشتری که نسبت به دیگر محصولات دارد، جذابیت بیشتری پیدا کرده است. سوال مهم این است، اکنون که افغانستان کشور مبدأ در مسیر بالکان در ترانزیت مواد است، کشورهایمانند آمریکا که بیش از یک دهه است در این کشور حضور دارند، چرا نتوانسته اند وضعیت کشت و ترانزیت مواد از افغانستان را بهبود دهند و حتی اوضاع بدتر هم شده است؟

- 1-Opium
- 2-Opiate
- 3-Opioid
- 4-Morphine
- 5-Codeine
- 6-Thebaine
- 7-Papaverine
- 8-GDP.
- 9-EUROPOL and EMCDDA "EU Drug Markets Report: A Strategic Analysis", 2013, pages 27-28 AND UNODC / Government of Afghanistan, "Afghanistan Opium Survey Report 2018", page 42
- 10-Annual Report Questionnaires
- 11-Individual Drug Seizures
- 12-UNODC Drug Monitoring Platform
- 13-The Opium Economy in Afghanistan: An International Problem", 2003, (https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/afg_opium_economy_2003.pdf)
- 14-UNODC World Drug Report 2017, Executive Summary, page 18
- 15-UNODC "The Opium Economy in Afghanistan: An International Problem", 2003, (https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/afg_opium_economy_2003.pdf), page 33
- 16-Bandits, Borderlands and Opium Wars: Afghan State-building Viewed from the Margins", Danish Institute for International Studies, Working Paper 2009:26, page 12 (<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/44703/1/615075703.pdf>) and: "How Opium Profits the Taliban", United States Institute of Peace, 2009
- 17-UNODC World Drug Report 2019, Booklet 2, page 44
- 18-Mafia Links between the Balkans and Scandinavia. State of Affairs", Albertini, M. The Romanian Journal for Baltic and Nordic Studies, V.4, Issue 2, 2012, pages 111-150.and: UNODC "The Illicit Drug Trade Through South-Eastern Europe", 2014
- 19-UNODC "Drug Money: the illicit proceeds of opiates trafficked on the Balkan route", 2015, page 11
- 20-UNODC "Drug Money: the illicit proceeds of opiates trafficked on the Balkan route", 2015, page 25
- 21-UNODC "Drug Money: the illicit proceeds of opiates trafficked on the Balkan route", 2015, page 28
- 22-UNODC World Drug Report 2019, booklet 3, page 21
- 23-UNODC "The Global Afghan Opiate Trade: A Threat Assessment", 2011, page 39
- 24-ARQs 2010-2017 of Islamic Republic of Iran
- 25-Meeting with Turkish Narcotics Police, Ankara, April 2019
- 26-Preliminary figures reported by the Turkish National Police to UNODC
- 27-Opium production estimates and reported amounts of heroin seizures of the same year have a correlation coefficient (Pearson) of 0.66. With a one-year time lag of heroin seizures, the correlation coefficient increases to 0.76
- 28-Amped in Ankara: The drug trade and drug policy in Turkey from the 1950's through today", Chengiz, M. The Brookings Institution, 2016, page 3
- 29-UNODC Drug Monitoring Platform
- 30-Information provided by the Turkish National Police, February 2019
- 31-Meeting with Turkish Customs, Ankara, February 2019
- 32-Illicit Trade Report, 2015" World Customs Organization (WCO), http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-andprogrammes/illicit-trade-report/itr_2015_en.pdf?db=web
- 33-Turkey ARQ 2016
- 34-UNODC "Global Study on the smuggling of migrants" 2018. 0 <https://www.trtworld.com/turkey/wall-setto-improve-security-along-turkey-iranianborder-21485>
- 35-Preliminary figures reported by the Turkish National Police, 2018
- 36-Amped in Ankara: The Drug trade and drug policy in Turkey from the 1950's through today", Chengiz, M. The Brookings Institution, 2016
- 37-Meeting with Turkish Narcotics Police, Ankara, April 2019
- 38-Turkey ARQs 2013-2017 and meeting with Turkish National Police, Ankara, February
- 39-Meeting with Turkish National Police, Ankara February 2019
- 40-P. Lemmens, H. Dupont , I. Roosen, Migrants, asylum seekers and refugees: an overview of the literature relating to drug use and access to services, EMCDDA, 2017
- 41-Meeting with Turkish National Police, Ankara, April 2019
- 42-UNODC Drug Monitoring Platform
- 43-Yuksekovala
- 44-UNODC Drug Monitoring Platform